

107. 204

204.

107

107.
mm

O p p e t u s

kuitao ma-rahwas henda

Kõtto-tõbbe eest peap hoidma

ehf

kui ta selle kimpu sisse om johtnu,
temmast pea jälle woip arwitetus sada.

Tallomeeste hões alleskirjotu Marien-
burgi Surest Herrast.

Baron Witinghowist,

Settikele päle ärratõlkitu Marienburgi Kerk - Herrast.

R ü l i st.

Tarto-maa-kele päle ärratõlkitu Tartolina
üllemast Kerk - Herrast wanna

L e n z i st.

Trükkitu Tartu-Linan,

samato-trükklast M. G. Grentsiassest.

Universiteti ramato = Iohno Ionga.

1907-

Se lōtto- tōbbi om henda tännawātsel sur-
 wel mitme lottuste pāle nāutnu. Ka ma-rah-
 wade sean omma wanna ninē nore innimisse
 selle tōbbe kimpun ollnu, ninē ka paljo neist ā-
 rakōōlnu; tigeennāmbeste se lābbi, et nemma es
 moista, henda selle eest paimendama, ehē kūt-
 jobba se werre- passandaminne nakkap henda
 nāutma, sedda õiget arstimist selle wasta pruksi-
 ma. Gest tige moisade pādē ep olle mitte arst,
 te neid- seddamaid mois aitada. Sepārrast peab
 siin oppetetus sama: I) kuitas tallo rahwas
 henda selle werre- lōtto- tōbbe eest pe-
 wa paimendama; ninē II) mis nouwo
 nee peawa wottma, selle mannu job-
 ba se werre passandaminne henda
 nakkap nāutma.

I. Eesmänne tūl. Kuis woip ūts tallo
 perremees wai perrenaine henda,
 ninē omme latsi ja perret selle illo-
 tu tōbbe eest hoida?

1) Se lōtto tōbbi tullep ennāmiste āra-
 kūtmetamisest, kui inniminne higgine om, ninē

siis äkkitselt külma sisse tulley. Se sünnipäige
ennämiste suitsel ajal, kui ütte pallawa päiwa
perrä üts külma õ tulley, ning tallomees wäijän
maggab. Särätisel ajal peab inimminne henda
Pigeennämbaste ärrakülmetamisese eest hoidma,
ning omma jalge ning kotto häste lämnes pidä
dama.

2) Tulley se többi ka lijast sömmissest ning
jomissest. Sepärrast peap inimminne sel ajal
henda päige lija asja eest hoidma, esjärrrait pois
mo ajal, kui tallorahwal kaua tübbi kääen olnu.
Pigeennämbaste peab särätse leiwa eest hoidmas
mis ei olle päige ülleskääunu ehk läbbi kütöatu; ni
sammote ka särätse ölle eest, mis ei olle häste
kääinu, ehk happus sanu, nisammote ka päige
tore marju eest, päige halja ubbinade, ning päige
marju eest mis pu päle kaswawa. Ka happo
plim woip pea se többe inimmissesele satada, kui
ta enne happo marju, woi torid ubbinid om
sönu.

3) Se om ka hä, mõnnikõrd omma suud
ärrauhtma ättikaga, mis weega seggatu om,
ja ka tarret ättikaga ärrasuitsutama *).

*) Sedda ättika suitsumist tetta nida, et üts wanna
rawwatük päige kumas tetta, sis ütte weikese paa sisse
pantas, ja ajoti nattoke ättikat päle kallatas, ni kaua
kui ta aura ennamb ei anna, siis tetta sedda rauda
jälle kumas.

4) Se om ta wägga hä päimendamisses
 tötto - többe wastta, kui münti - rohto päle kuma
 wet kallatas, ja kui ta jälle jahhes lännu,
 et sis igga täis inniminne sest Münti - weest ütte
 söti luitsa täis kun kolmanda jao wina woip
 mannu panna, kolm nelli körd päwal sisse wot
 tap. Kui talle agga jobba se tötto - többi om,
 siis ei tohti ta ennamb ühtegi sedda rohto
 wotma.

5) Kui nüüd üts inniminne sedda tötto -
 többe saap, siis woip tedda pea ärratunda.
 Üts nisuggune többine tunnep ihho sissen ütte
 sure nõrkust; pä ninä fik lukonti nakkawa talle
 wallotama, ninä ossendaminne tullep talle ikkes
 päle. Rigeennambaste tunnep temma hirmust
 tötto - wallo. Ta nakkap sagede wälja joost
 ma, ninä ta passandap werd ja limmo. Ni
 pea kui nisuggutse märki henda näutwa, siis
 pange

II. neidsinnatsi oppussi tähhele, kuitao teije selle
 többe ülle woimust woite sada.

1) Algmissen, enne kui weel kolm päiwä
 möda lännu, peab sel haigel ossendamisse roh
 to sisse antama. Apteekri nimmetawa tedda Zpes
 kaLuanna pulwri. Sest pulwrist peab üts täis
 inniminne ni paljo leige weega sisse wöttma kui
 20 keswa terrä kaalwa, kut neid üt te kato kausst
 päle ninä sedda pulwri te ise päle pantas. Üts 8
 ehk 10 ajastane lats ei sa ennamb sest pulwrist kui

8 Keswa terra raske omma. Üts noremb lats mitte ennamb, kui 4 ehk wie terra raske. Ene Eige selgemb assi om se, et teije hendal wai ap- teki päle, wai Tohtrest iggal haigel, ni paljo kui telle neist maijan om, nink neide wannadusse mö- da lassete ärrakaluda, wai ka omma oppetajat wai ka omme moisa wannembid pallete sedda tetta. Nink kui se haige sedda rohto om wõttnu, sis peab temma saggede leige wet perrajoma, sis tullep se osendaminne ussinamalt ja hõlpsa- malt. Rige parramb om, kui ubbina haina- sillide päle kuma wet kallatas, nink kui ta seis- ges lät, haigele antas perrajoma.

2) Se tarre ehk rihhi, kun se haige mag- gab, peab puhtas peetus, ja luhwti sisse lastus sama, et se pahha aur wälja lähhep. Seper- rast peab kaddaja osse ja marjuga, ehk ka ät- tikaga saggede suitsotus sama.

3) Üts nisuggune kotto, többine peab henda ärrakulmetamisse eest wäega hoidma; separrast ei pea tedda mitte lastma tarrest wai rihhest roja- stamisses wäljainnema, enge temmal peap se tarwis üts wanna pott wai püütt peetus sama, nink se rojastus peap seddamaid nisugguse kott- tusse pääl wäljakallatus sama, kun se hais muu inimistele kahjo ei woi tehha. Weel wähhamb ei tohhi säräne kotto többine sis wäl- jainnema, kui ta higgine om. Selle annuma wai kottusse pääl kun temma om rojastanu, ei

pea muu inniminne mitte minnema ehk rosastama, egga temmaga ütte sängi seen kollo magama et se többi temma külge ei naffa.

4) Kunnt inimissel se lōtto, többi om, ei pea temma wina joma, wai monda tühja roh-toga henda arstima, mis muido temma ihho linnitap; sest se äkkilinne linnitaminne teeb muido kahjo. Se Rabarberi pulwer om küll üts hä rohhi; ent siski ei pea tedda ilma arsti nouwota lōtto-többisel antus sama.

5) Wäega hä om se, neil lōtto-többistele ubbina haina wet, wai ka linna seemne wet, mis ni kauwa kevetas, kui nee seemne lahki läewa, ninl sis retti läbbi pitsitetas, jurowa andma. Ent fige tullusama omma nee Mustiko marja, werrewa rõhkussega. Neid marju ke-detas weega dige lemis, ja antas sedda marja lemi többisile jurowa, kui ta retti läbbi pitsitetu om. Sedda pakso mis üllejäep woitwa nemma ka sürowa. Neid marju woip ka talwes hoida, kui neid pets, ahjun sōgglade päle kuwatatas, kui leibä wäljarwoetu omma, ninl ahhi wäega pallaw ennamb ei olle. Ka woip Aptekist ütte pulwert osta, kumb mitte üllikallis ei olle, ninl ütte loti pulwre pääl ütte topi kewä wet kaldada, ja tedda ni kawwa lasta jahutama, kui ta joki tarwis hä om. Selle pulwre nimmi om Salep-jure pulwer. Se om üts wäega hä jool selle lōtto-többe seen.

6) Neil kotto-többistele ep olle küi paljo söki himmo, siski woip neil keswa-wai kara-suurma lemi, kun ütte topi ossa pääl 3 munna köllast sise süwwas nink ärraseagatas, nink sel haigele ka jogi eest woip anda, sest et neil paljo janno om. Ka woib neil kanna - nink lamba wai ka wassika lihha lemi süwwa anda. Üts wäega hä nink tullus söök wai jook om ka se walge tärklis, mis potidest ostetas, kui ütte werändel naggla päle 5 topi wet kallatas, ja ni kawwa fedetas, kui 4 topi perra jäwa. Ent nari, kapsta, jea lihha nink seira egga ka happe pima, wai ka ilma keetmata ubblinid ehk marju ei pea neile ühtegi antus sama.

Neie oppusse, mis tele nüüd siin trükkitu loete, omma mittmen kottusfen, nink nimmest Marjenburgi moisan nink libbhelkunnan paljo innimissi sest kotto-többeft ainu. Ke neid oppussi diete tähhele pannep, nink pruukio, se saap pea näggema kui wäega tullusa nemma omma. Wistist om se parrämb, kui üts moistlik arst sääl liggikaut om, temmast abbi otsima. Ent konna mittme moifade päle siin Liwlandi maal weel arstid ei olle, sis om se Marjenburgi Suur Herr omma hallelikko süddame polest neid sin nasi lehte fige maa rahwade häes, ni häeste Letti-maal kui ka Eesti-Maal lasnu trükkida, nink wälja jaggada. Se om kirjotetu Marjenburgilinan, 1, Septembri kuul 1807.

